

מבט שני, מרופא

**התואר
'מנהל מחלקת
רדיולוגיה' מחייב את
פרופ' אלישע בר־מאיר
לשמור על ריחוק מהמטופלים
שלו. המצלמה שהוא נושא על
צווארו מאפשרת לו לשבור את
המרחק הזה, ולהכניס גם אנשי
העולם שבחוץ אל העולם שבפנים,
זה שבו מאבדים את האישיות
ונשארים עם תעודת
זהות ופיג'מה**

זורית דוד |
צילום: אבישג שאר־ישוב

וביקשו 'צלם אותי'. ממש קפצו לערשה בשמחה. היו מקרים הפוכים, של אנשים שסירבו לשתף פעולה עם המצלמה, וזו זכותם המלאה".
חוויותיך כצלם לימדו אותך על המטופלים משהו שלא ידעת כרופא?
"זו שאלה מעניינת. כצלם, הקשר הוא החלוטין בלתי אמצעי ולא מחייב, בלי התואר המקצועי שמחייב ריחוק. הקשר הוא אמיתי יותר במונח שיש מגע בין בני אדם – הם מחייכים למצלמה, מדברים, מנסים ליצור קשר עין ואני יוצר עמם קשר עין. כרופא מלמדים אותך לשמור על ריחוק מסוים, וזה נכון, כי הורהות יתר של רופא יכולה להיות הרת אסון".

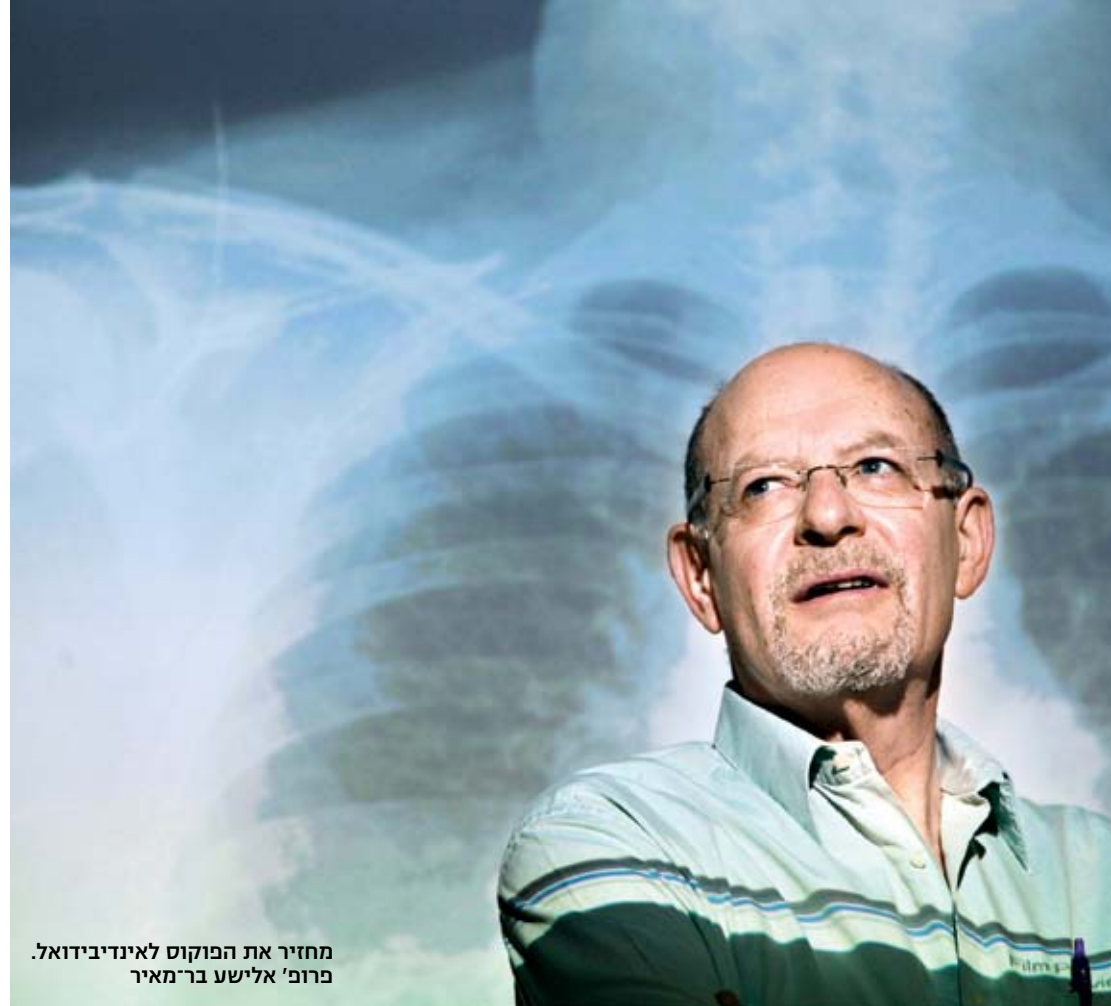
בתנוחת כניעה

פרופ' אלישע בר־מאיר (66), יליד ירושלים, שימש כרופא במשך קרוב לעשור בבית החולים 'סורוקה' בבאר־שבע. אחר כך עבר לחיפה, שם הוא עובד כאמור ב'בני ציון' וגם מרצה בפקולטה לרפואה של הטכניון. לפני שלוש שנים החליט לשנות את זווית ההסתכלות שלו על בני אדם, וללמוד צילום אמנותי: לעשות זום־אאוט מאותם חתכי מוח המגיעים ממעמקי הגולגולת, ולהפנות מבט אל פניהם של החולים ואנשי הצוות. או כהגדרתו: במקום להביט על אנשים מבפנים באמצעות אלקטרוניים (רדיוגרפיה), הוא פנה להביט בהם מבחוץ באמצעות פוטוגרפיה (פוטוגרפיה).
את רזי הצילום למד בר־מאיר בקורס למתקדמים ב'מרכז לצילום אמנותי' בחיפה בהדרכתו של גוסטבו הוכמן. במסגרת לימוד הנושא הוא החל לפקוד כנסים שעסקו בצילום. שם, לראשונה זה שנים, הוא היה אנונימי, עוד צלם אחד מני רבים, ולא מומחה בתחומו כפי שהתייחסו אליו בכנסים הרבים של רדיולוגים שבהם השתתף. "הייתי המום מרמת העניין סביב נושא הצילום", מספר בר־מאיר. "באחד הכנסים, שנערך בבית ציוני אמריקה בתל־אביב, השתתפו 400 איש, שמתוכם לא

שהוטל על פרופ' אלישע בר־מאיר להכין פרויקט של 'סיפור מצולם', הוא לא חשב לחפש את הסיפור הזה במקום העבודה שלו, המרכז הרפואי 'בני ציון' בחיפה. אף שבת חולים הוא מקום שבו ניתן למצוא בקלות מצבים אנושיים מרגשים וסיפורי חיים – כפי שיוכיחו עשרות סדרות הדמה שנעשו עד היום – בר־מאיר לא עשה את הקישור בין האמן שבו לבין תפקידו כמנהל מחלקת רדיולוגיה ומכון מ.א.ר. האסימון נפל רק הודות לילד שפגש במסדרונות בית החולים. "בכלל תכננתי לצלם חסר בית ברחוב הנמל בחיפה, ובריוק כשעמדתי להתחיל, אותו חסר בית נעלם והפרויקט נכשל", מספר בר־מאיר. "הרעיון השני היה לצלם אנשים עומדים וצופים בגנים הבהאים בחיפה. מגיעים לשם כ־850 אלף איש בשנה, והמגוון האנושי רב, כולל תיירים. נראה שיש שם דבר יפה מאוד, אבל איכשהו לא התחברתי לפרויקט הזה. 'היפסתי עוד רעיונות, ואז הגעתי יום אחד לבית החולים לעבודה, ושם אני רואה ילד שנוסע בכיסא גלגלים. ירדתי למכון הפתולוגי, ושוב ראיתי את אותו הילד. כל מקום שהלכתי, ראיתי אותו שם. הוא טייל בכיסא הגלגלים שלו והפך את בית החולים למגרש משחקים, ואז אמרתי: וואלה, למי שנמצאים כאן 24 שעות ביממה, בית החולים הוא בית שיש בו הכול: מטבחים שמספקים אוכל, ליצנים רפואיים, מרפאים בעיסוק, פיזיותרפיסטים, עולם ומלואו. החלטתי לעשות מזה סיפור מצולם. הלכתי להנהלה, קיבלתי אישור לצלם, וכך נולד הפרויקט".
התוצאה היא 'אבחנה דקה' – תערוכת צילומים בשחור־לבן שמצליחה לעשות סדר ביממה אחת בבית חולים, בכליל שנעים בו חולה, רופא, עירוי ומסדרון. בר־מאיר שם בצילומיו דגש על אותם רגעים אינטימיים ובלתי מושגחים, ומצליח לשרטט בין השאר את דיוקנו של החולה כאינדיבידואל בעל רגשות וחששות, ולא רק כ'חולה' אנונימי מפנימית ג'. כרי לצלם הוא נשאר בבית החולים גם לאחר שעות העבודה, מסתובב עם המצלמה ומחפש משהו מעניין. "לפעמים מטופלים או אנשים פנו אליי

"הסטיקר התחבר לי עם הניירות"

מחזיר את הפוקוס לאינדיבידואל. פרופ' אלישע בר-מאיר

"יש מעבר מעולם של בריאות לעולם של מחלה"

הזה הולך ונעלם עקב התנאים הבלתי אפשריים שבתוכם הרופא פועל. יש לו אמפתיה לחולה הראשון, הרביעי, החמישי - אבל בחולה העשירי כבר לא."

צילום מרגש במיוחד, שמספר סיפור ארוך בפריים בודד, מראה נעל ורודה של ילדה קטנה על מיטה. "זו הייתה ילדה בת שלוש שעמדו סביבה עשרה אנשים - צוות רפואי, מרדמים, אחות, כירורג ילדים", מבאר בר-מאיר. "הייתה סביבה תמונה שלמה. יכולתי לצלם את הילדה, להראות את הראש, אבל מה שמשך אותי הייתה

נעל בודדת שהורידו מהרגל שלה. הנעל הושלכה על ידה מיומנות, והיא מספרת את הסיפור טוב יותר מאשר המהומה שקרתה שם."

לתגובות: dyokan@makorishon.co.il

כבר שעות, אולי אפילו לנה בחדר הזה. בתמונות רבות חוזר מוטיב הזמן, דרך שעונים המורים שעות שונות. קצב בית החולים מסתדר, נוכח, אך עם זאת מהתמונות עולה שקט, ונרמה שרעשי המוניטור וטפטוף נוזלי העירוי פשוט קפאו.

בצילום אחר, אחד החביבים על בר-מאיר, נראות שתי אחיות מתבוננות במסך. מבטן משתאה, אולי מכיוון שזהו רגע האבחון. מה הן ראו - זו שאלה שעולה במהלך היום בלי סוף", אומר בר-מאיר. "מה שבטוח, יש להן עניין עצום בממצאים".

בצילום שובה לב במיוחד נקלטו בעדשת המצלמה שתי נזירות שמגיעות לקבלה לחדר המיון, שם ניתן להבחין גם בסטיקר קטן האומר "פשוט לאהוב". "צילמתי הרבה אנשים בשעות שונות בחדר המיון כי רציתי חיבור למילים פשוט לאהוב", ובסוף זה התחבר לי עם הנזירות", מספר בר-מאיר. גם בצילום החותם את התערוכה, ונושא את השעה 24:00, משולבות מילים המשלימות את הרגע המצולם: אדם בכיסא גלגלים ניצב מול דלת היציאה מבית החולים, שמעליה הכתובת "צאתכם לשלום". זהו סיפורו של החולה שנותר מאחור ואינו יכול לצאת, בעוד אורחים או חולים שהחלימו רשאים לעבור בדלת הזו.

לאורך התערוכה גם שלל מראות מוכרים, שכביכול לא נדרש מאמץ כלשהו כדי ללכוד אותם: צוות רפואי עמלני, מיטות ריקות חונות ברכבת כשהן מוכנות לשימוש, קשיש במסדרון עם כל הקונטרסיות הנלוות, חולה כפוף גו ספון בכיסא גלגלים שמאחוריו הכיתוב 'מחלקה פנימית' מסמל מיקום ותעודת זהות. ויש גם כיסאות גלגלים מיומנים שעברו הורה והפכו למיצגים אמנותיים, לא מאיימים, נעדרים חולה בתוכם. בר-מאיר מנפק מבט חדש על מה שטריטוריאלי בבית החולים, על כל החומק בהמולה. לרגע הוא אינו זונח את פענוח חיתוכי הרוחב - זו הרי מומחיותו - אלא שבמקום להבטיח בחיתוך של המוח הוא עושה חיתוך רוחבי של באי בתי החולים.

עד כמה רופא יכול לספק חמלה כמו זו שמורגשת בצילומים?

"חמלה או אמפתיה נובעת בעצם מהאופי של הרופא. כיום בבתי הספר לרפואה שמים דגש על הנושא הזה, מה שלא היה פעם. מצד שני, הרגש

את מה שמוקרן כלפי חוץ. בצילום, העדשה מוציאה את מה שהסורק לא מוציא - את הרגשות, המבטים. כך שמעבר מרדיוולוגיה לצילום זה שינוי של 180 מעלות. האחד משלים את השני".

גם כשהוא בתפקיד, בר-מאיר מסתובב במחלקה שלו ללא חלוק, רק עם תג שם. על צווארו תלוי סטטוסקופ, ולפרקים מצטרפת אליו מצלמת קנון 7D. יש לו נגישות לסצנות שצלם רגיל יכול לחלוט עליהן, אך לא תמיד הוא יכול ללכוד אותן. "בעין של הצלם אני יכול לתפוס תרחיש", הוא מספר. "כבר קרה שנכחתי באיזה תרחיש בבית החולים - במסדרון, במחלקה, בכניסה - ואמרת: או, את זה אני חייב לצלם. מיד רצתי להביא את המצלמה, וכשחזרתי התרחיש נעלם".

הצילומים שאיגד לתערוכה, מסביר בר-מאיר, מלטים שאלות וסיטואציות שהצפה צריך להמשיכן בראשו. גם חמלה עולה מהם, והיא מובעת במוטיב החוזר בתמונות - ידיים. אנגויות, גרומות, מחלקן יוצאים צינורות עירוי, אחרות יוצאות מתוך פיג'מה בהרפס חוזר המתכתב עם הווילון והמצעים. בר-מאיר אומר שבזמן שצילם לא הבחין שיש כל כך הרבה תמונות של ידיים - אך ברעבר ראה שהן מופיעות ומדברות. לעתים הן מביעות חשש, ברירות או ציפייה, כמו בצילום שבו נראה חולה טרם כניסתו לחדר הסריקה, ידיו מעל ראשו ככתנוחת כניעה, ובין אצבעותיו צינור עירוי שמודבק בפלסטר. "יש מעבר מעולם של בריאות לעולם של מחלה", מסביר בר-מאיר. "בעוד רקות ספורות האדם הזה ייכנס לסריקה וימתין לגור הדיון".

מספיקה נעל אחת

כל מי שאושפו בבית חולים מכיר את תחושת אובדן ההות. עם כניסתו לשם הוא מותיר מאחוריו את בגדיו ואת שמו, והופך למספר תעודת זהות כפיג'מה. צילומיו של בר-מאיר מחזירים את הפוקוס לאינדיבידואל, ועושים חסד עם החולה.

זווית הצילום אינטימית, אך לרגע לא פולשנית. בר-מאיר שומר על ריחוק מכד. תצלומי שחור-לבן מצמצמים את הסצנות ומוקפים אותן. בחלק מהתמונות אין פנים, אך יש מעין תיאור גנרי של חולה, של מבקר. כך למשל בתמונה של מבקרת שיושבת ליד מיטת חולה, ומליטה את פניה בידיה, אולי יושבת שם

חמלה או אמפתיה נובעת מהאופי של הרופא. ד"ר האוס

"אפשר לומר שאנו בוחנים כליות ולב וירטואליים על ידי חתך של מכשירי סריקה, כשהעין רק בוחנת את הממצאים שעולים מהמכשירים, את מה שמוקרן כלפי חוץ. בצילום, העדשה מוציאה את מה שהסורק לא מוציא - את הרגשות, המבטים. כך שמעבר מרדיוולוגיה לצילום זה שינוי של 180 מעלות. האחד משלים את השני"

הכרתי אדם אחד. עברתי זו הייתה חוויה ייחודית. באחד הכנסים הללו הוא פגש את האוצר גיא עולמי, וכך נוצרה תערוכת הביכורים שלו. כמו את עבודתו העיקרית, גם את תשוקת הצילום הוא מימש כאמור דרך מסדרונות בית החולים.

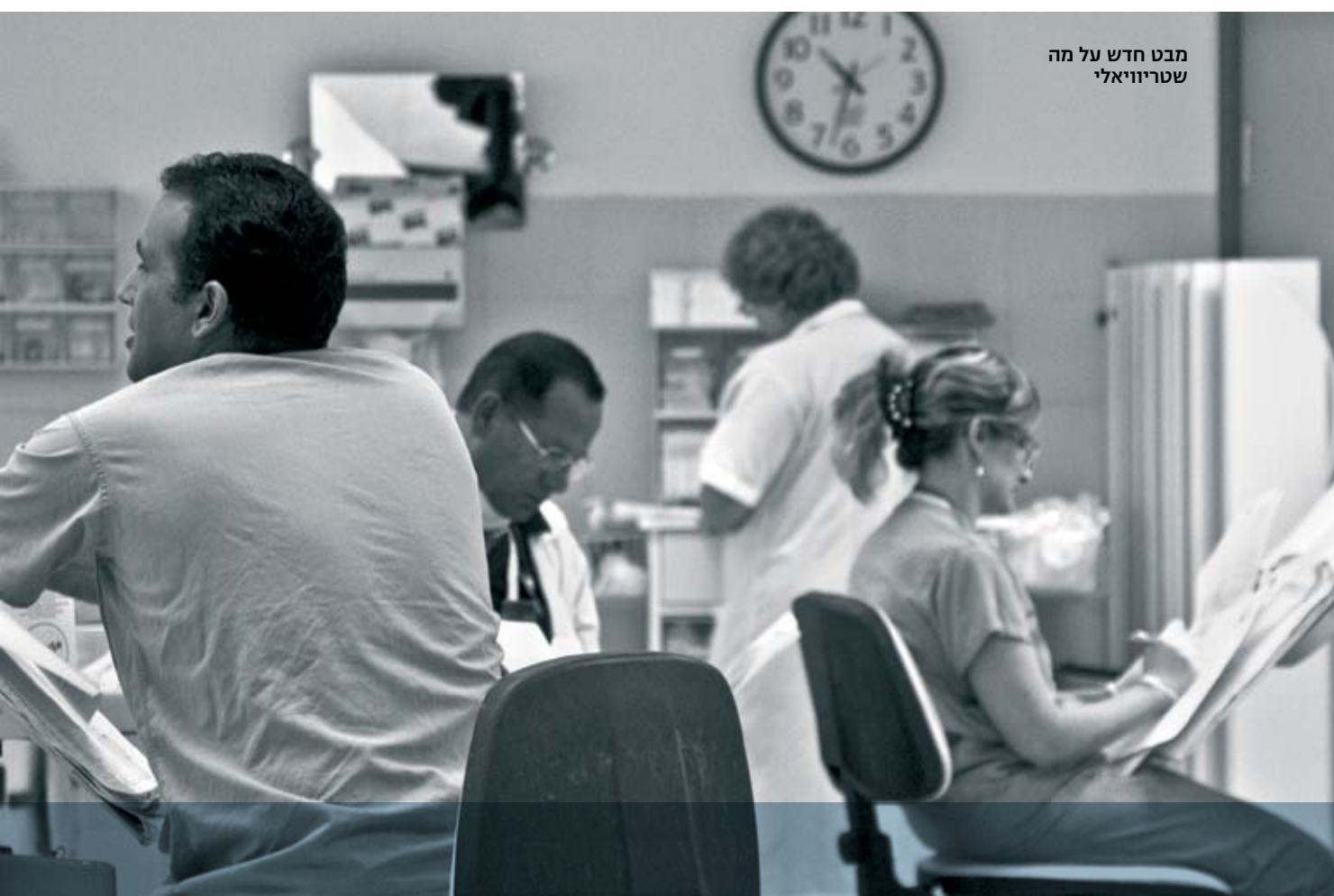
בנוסף לצילום חוטא בר-מאיר גם בכתיבת סיפורים קצרים, וסיפור מפרי עטו אף זכה בפרס עידוד היצירה למדענים ע"ש עופר לידר. ז'אנר הסיפור הקצר משתקף גם בתערוכה 'אבחנה דקה', המוצגת בתיאטרון ירושלים עד 8 במרץ. 24 הצילומים המרכיבים אותה ממוספרים כמניין שעות היממה. אלו צילומי סנאפשוט (בחטף), שבהם כל פריים מספר סיפור קצר, ויחד הם מרכיבים סיפור עלילתי. המבקר מתוודע למסלול החולה, מרגע הכניסה בשערי בית החולים, דרך חדר המיון והלאה - טיפול נמרץ, בדיקות ואבחונים. התמונות מראות את המפגש בין ציוד רפואי, צינורות ואינפוזיות, לבין המטופלים שבראות נגולה ורפיים תלוי כעת באחרים.

איך ניתן לעשות את המעבר מנקודת מבט של רופא לנקודת מבט של צלם, באותו מקום ביוק?

"למעשה אני מצלם כל ימיי - בצילום רנטגן, שבו כעצם מסתכלים פנימה. אפשר לומר שאנו בוחנים כל כליה ולב וירטואליים על ידי חתך של מכשירי סריקה, כשהעין רק בוחנת את הממצאים שעולים מהמכשירים,

"הנעל המיומנת מספרת טוב יותר מכל המהומה שמסביב" צילומים: פרופ' אלישע בר-מאיר

מבט חדש על מה שטריטוריאלי